

آشنایی با شورای هدایت استعداد‌های درخشان در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

یوسف محب زادگان^۱
مریم اسدی راد^۲

مقدمه

یکی از سرمایه‌های اساسی در هر کشور وجود اندیشمندان، متخصصان علمی و دانشگاهی است که هر دولتی می‌تواند با بهره‌مندی درست و مناسب از وجود آنان به توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و به ویژه علمی مبادرت کند. شناخت استعداد‌های درخشان کشور و ارائه راهکارهای کارآمد برای پرورش توانایی‌های آنان از ضروریات استقلال فرهنگی و علمی هر ملتی است و نقش مؤثر نیروهای انسانی با استعداد، خلاق و نخبگان فکری در توسعه پایدار کشور امری غیرقابل انکار است. در عصر پیشرفت علم، حیات جوامع بشری بر مبنای اندیشه استوار است و متفکران و دانشمندان هر جامعه به مثابه سلول‌های مغزی همان جامعه در تولید فکر و دانش نقش اساسی دارند. لذا برای زنده نگه داشتن و پرورش سالم آنان لازم است در پرورش و حفظ متفکران و استعداد‌های فکری درخشان، برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری کنیم.

درخشش جوانان ایرانی در المپیادهای علمی جهان حکایت از وجود منابع غنی اندیشه در این دیار دارد و عوامل تاریخی، اجتماعی و وجود چهره‌های علمی معروف ایرانی و نیز موقعیت کشور در شکل‌گیری پتانسیل مورد اشاره بی‌تأثیر نمی‌باشد. لذا ایجاد یک سیستم ویژه پرورش استعداد‌های درخشان در سطح آموزش عالی برای تربیت سیستماتیک آنها ضروری است تا پرورش این افراد نه برحسب تصادف و بدون برنامه، بلکه در چارچوب یک برنامه‌ریزی سنجیده، منظم و علمی انجام شود.

تاریخچه تشکیل شورای هدایت استعداد‌های درخشان

با توجه به اینکه نقش آموزش عالی، به عنوان بنیادی که باید الگو دهنده اخلاق و پشتوانه فعالیت‌های علمی و صنعتی کشور باشد و دانشگاهها و موسسه‌های آموزش عالی کشور برای تضمین پیشرفت و موفقیت دانشجویان ممتاز و دارای استعداد‌های درخشان بایستی اقدامات و تسهیلات لازم را انجام دهند لذا برای نیل به اهداف شکوفاسازی استعداد‌های درخشان در آموزش عالی و طبق مصوبه مورخ ۷۵/۹/۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورایی با عنوان "شورای هدایت استعداد‌های درخشان در آموزش عالی" برای تعیین سیاستها و راهبردهای عملیاتی و اجرای طرحهای آزمایشی شکوفاسازی استعداد‌های درخشان در دانشگاهها و مؤسسه‌های آموزش عالی در وزارت متبوع تشکیل شد. به منظور انجام امور اداری، اجرای مصوبات شورای هدایت استعداد‌های درخشان و تعیین اعتبار دفاتر استعداد‌های درخشان دانشگاهها از محل ردیفهای متمرکز وزارت علوم، دبیرخانه شورا در سال ۱۳۷۵ زیر نظر شورای هدایت استعداد‌های درخشان در دفتر امور آموزشی و تحصیلات تکمیلی وزارت علوم تشکیل شد. همچنین این شورا به منظور بررسی، تدوین و اصلاح برنامه‌ها و آیین‌نامه‌های و دستورالعمل‌های مناسب برای حل مسائل و مشکلات مبتلابه دانشجویان دارای استعداد درخشان و تشکیل کمیسیون‌های تخصصی موقت برای بررسی موارد خاص، کمیته کارشناسی مسائل استعداد‌های درخشان را به عنوان بازوی مشورتی شورا در حوزه معاونت آموزشی تشکیل داد. شایان

^۱ عضو هیات علمی معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

^۲ کارشناس معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

ذکر اینکه اهم مصوبات شورا در سایت اینترنتی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به نشانی www.msrt.ir (بخش ساختار وزارت، معاونت آموزشی، استعدادهای درخشان) قابل دسترسی است.

ترکیب اعضای شورای هدایت عبارتند از: وزیر علوم، تحقیقات و فناوری (رئیس شورا)، معاونان آموزشی و پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ رئیس سازمان پژوهشهای علمی و صنعتی ایران؛ رئیس سازمان سنجش آموزش کشور؛ دبیر شورای گسترش آموزش عالی؛ دبیر شورای هدایت استعدادهای درخشان در وزارت بهداشت؛ رئیس دانشگاه آزاد اسلامی؛ سه نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاهها و مؤسسههای پژوهشی به پیشنهاد وزیر علوم و تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی و دبیر شورا که به پیشنهاد معاون آموزشی (نایب رئیس شورا) و تأیید وزیر انتخاب می شود.

اهداف شورا

شورای هدایت استعدادهای درخشان با اهداف عمده زیر حدود ده سال است که فعالیت می کند، برخی از عمده اهداف شورا عبارتند از:

- ۱- فراهم سازی موجبات پرورش استعدادهای درخشان و کمک به پیشرفت علم و دانش در کشور؛
- ۲- توجه بیشتر به تفاوت‌های فردی در جهت شکوفایی استعدادهای درخشان و فراهم ساختن امکان آموزش عمیقتر برای آنها؛
- ۳- ایجاد گرایش و جاذبه برای استعدادهای برتر جهت تحصیل در رشته‌های استراتژیک و مورد نیاز کشور؛
- ۴- ایجاد زمینه مساعد برای ارتقای کیفیت آموزش و انجام پژوهشهای بنیادی؛
- ۵- وضع مقررات خاص و اصلاح آیین‌نامه‌ها و مقررات موجود.

برنامه‌ها و اقدامات انجام یافته

- اعتبارات مربوط به حفظ و پرورش استعدادهای درخشان

از سال ۱۳۸۰ اعتباراتی برای حفظ و پرورش استعدادهای درخشان در ردیف متمرکز وزارتخانه در نظر گرفته شد. میزان اعتبارات اختصاص یافته در طی سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۵ به صورت جدول زیر می‌باشد. متأسفانه در جریان تخصیص اعتبار یا تنظیم موافقتنامه‌ها به غیر از سال ۱۳۸۱ مبالغ اختصاص یافته به استعدادهای درخشان کاهش چشمگیری داشته است.

جدول شماره ۱- توزیع اعتبارات اختصاص یافته به استعدادهای درخشان طی سالهای ۸۵-۱۳۸۰

سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵
اعتبارات اختصاص یافته (به میلیون ریال)	۱۶۰۰۰	۱۷۶۰۰	۱۴۴۵۷	۱۴۳۵۷	۱۳۲۷۰	۱۵۰۹۶

- اهم مصوبات شورای هدایت استعدادهای درخشان

۱. آیین نامه دوره دکتری پیوسته در رشته‌های خاص برای استعداد‌های درخشان (جلسه مورخ ۷۶/۳/۱۷)^۳؛
۲. آیین نامه تسهیلات آموزشی ویژه دانشجویان ممتاز (جلسه مورخ ۷۷/۱۲/۱۵)؛
آمار دانشجویانی که مطابق تبصره ۱ ماده ۱ این آیین‌نامه از طریق کسب امتیاز در کنکور سراسری (دارندگان نمره کل بیش از ۲/۵ انحراف معیار بالاتر از میانگین در گروه آزمایشی ذیربط) ممتاز شناخته شده‌اند و حائز شرایط استفاده از آیین‌نامه مذکور هستند به تفکیک گروه‌های آموزشی به شرح جدول زیر می‌باشد.

^۳. در حال حاضر در سه رشته بیوتکنولوژی، فیزیک و ریاضی در دانشگاه‌های تهران، مرکز تحصیلات تکمیلی زنجان و صنعتی امیرکبیر و تربیت معلم تهران دایر است.

جدول شماره ۲: آمار برگزیدگان آزمون سراسری به تفکیک گروه‌های آموزشی طی سالهای ۷۷-۱۳۷۶ الی ۸۵-۱۳۸۴

سال	گروه آموزشی									
	۷۶-۷۷	۷۷-۷۸	۷۸-۷۹	۷۹-۸۰	۸۰-۸۱	۸۱-۸۲	۸۲-۸۳	۸۳-۸۴	۸۴-۸۵	جمع کل
کشاورزی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
علوم انسانی	۳۴۸	۳۰۵	۲۶۷	۳۸۳	۷۶۲	۵۵۹	۵۵۳	۶۲۴	۶۱۳	۴۴۱۴
فنی و مهندسی	۴۹۱	۵۱۴	۶۹۴	۷۵۱	۱۱۱۵	۱۱۰۶	۱۱۷۶	۱۰۱۲	۸۴۸	۴۴۱۵
علوم پایه	۱۵	۱۱	۱۲	۷۳	۱۱	۲۳	۱۸	۱۲	۳	۸۸۳۰
هنر	۶۰	۹۶	۶۴	۴۱	۲۲	۳۵	۳۱	۴۵	۱۳	۱۷۶۶۰
جمع	۹۱۴	۹۲۶	۱۰۳۷	۱۲۴۸	۱۹۱۰	۱۷۲۳	۱۷۷۹	۱۶۹۳	۱۴۷۷	۳۵۳۲۰

۳. آیین نامه اعطای کمک هزینه و بورس تحصیلی به استعداد‌های درخشان در دانشگاهها و موسسه های آموزش عالی کشور (جلسه مورخ ۷۹/۴/۲۰):
۴. آیین نامه نحوه پذیرش برگزیدگان جشنواره‌ها و مسابقات معتبر علمی بین‌المللی در دوره‌های آموزش عالی (جلسه مورخ ۸۰/۵/۱):^۴
۵. تصویب ادامه تحصیل دارندگان مدالهای نقره و برنز کشوری المپیادهای دانش‌آموزی به شرط کسب حد نصاب علمی برابر ۸۵٪ نمره گزینش آزاد در همان رشته‌های که در المپیاد شرکت کرده‌اند. (جلسه مورخ ۸۱/۷/۸):
۶. آیین نامه تسهیلات آموزشی و پژوهشی برای دانشجویان ممتاز دوره های کارشناسی ارشد و دکتری Ph.D (جلسه مورخ ۸۱/۱۲/۱۹):
۷. تسهیل ادامه تحصیل دانشجویان نمونه کشوری در مقطع بالاتر تحصیلی (جلسه مورخ ۸۳/۱۰/۲۱):
۸. آیین نامه تحصیل همزمان دانشجویان دارای استعداد‌های درخشان در دو رشته تحصیلی در مقطع کارشناسی (جلسه مورخ ۸۳/۹/۲۵):^۵
۹. تسهیل ادامه تحصیل برگزیدگان (رتبه‌های اول تا سوم) مرحله کشوری مسابقه‌های دانش‌آموزی آموزش‌شده‌های فنی- حرفه‌ای و کشاورزی و مسابقه‌های علمی- کاربردی هنرستانهای کار دانش و برگزیدگان (رتبه‌های اول تا سوم) کشوری مسابقه‌های دانشجویی آموزش‌شده‌های فنی و حرفه‌ای در دوره‌های کاردانی و کارشناسی ناپیوسته در دانشگاههای جامع علمی - کاربردی، آزاد اسلامی و موسسه های غیردولتی - غیرانتفاعی (جلسه مورخ ۸۳/۱۲/۸):
۱۰. آیین نامه تسهیل ادامه تحصیل دانش‌آموختگان رتبه اول دوره کاردانی (جلسه مورخ ۸۳/۱۲/۲۵):
۱۱. آیین نامه گذراندن درسهای اضافی برای دانشجویان دارای استعداد درخشان در دوره کارشناسی ارشد (جلسه مورخ ۸۳/۱۲/۲۵):
۱۲. تسهیل ادامه تحصیل برگزیدگان مسابقه ملی و جهانی مهارت (جلسه مورخ ۸۳/۱۱/۲۸):
۱۳. آیین نامه بهره‌مندی دانشجویان دارای استعداد‌های درخشان از کلاسهای آموزش عالی آزاد (جلسه مورخ ۸۳/۱۲/۲۵):
۱۴. آیین نامه تسهیل ادامه تحصیل دانش‌آموختگان رتبه اول دوره کارشناسی (جلسه مورخ ۸۴/۲/۲۸):
۱۵. آیین نامه پذیرش دانشجویان ممتاز در دوره تحصیلی بالاتر بودن شرکت در آزمون ورودی (جلسه مورخ ۸۵/۳/۲۳).

۴. تا پایان سال تحصیلی ۸۴-۸۳ بالغ بر ۵۲ نفر از تسهیلات این آیین نامه بهره مند شده اند.

۵. تا پایان سال تحصیلی ۸۴-۸۳ تعداد ۲۰۸ نفر از دانشجویان ممتاز ۲۰۸ نفر از دانشجویان مشغول به تحصیل همزمان هستند.

انجام طرحهای پژوهشی

- بررسی میزان موفقیت تحصیل همزمان در دو رشته تحصیلی و ارائه راهکارهایی برای بهبود آن؛
- بررسی رابطه بین هوشبهر و پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارای استعدادهای درخشان و عادی؛
- بررسی میزان موفقیت دوره‌های دکتری پیوسته و ارائه راهکارهایی برای بهبود این دوره‌ها.